

1. decembra 2022 14:29 Hudba Knihy

Deň slovenskej kultúry v Nórsku – rozpaky a trápnosť

MONIKA KOMPANÍKOVÁ

Kým kultúrne inštitúcie živorí, desaťtisíce eur sa vynakladajú na veľkolepo pôsobiace prezentačné podujatia v zahraničí. Sú však tieto peniaze využité efektívne a sme vôbec schopní prezentovať slovenskú kultúru v zahraničí na úrovni?

Deň slovenskej kultúry v Osle, ktorý sa konal v polovici novembra, mal byť pilotným projektom prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí a podľa slov ministerky kultúry

Natálie Milanovej ministerstvo plánuje urobiť minimálne dve takéto veľké podujatia ročne v rôznych krajinách. V tlačových správach a v [spote RTVS](#), ktorá do vládneho špeciálu pribalila svoj štáb, mohlo podujatie vyzeráť veľkolepo a zmysluplne. Literárna časť sa konala v nádhernej knižnici Deichman Bjørvika v centre Osla a koncert vo filharmónii.

Je teda dôvod sťažovať sa? Sú desaťtisíce eur vynaložených na takúto prezentačnú akciu vynaložené efektívne? A sme vôbec schopní prezentovať slovenskú kultúru v zahraničí na úrovni?

Na začiatku bola jednoduchá idea prezentácie troch preložených detských kníh, z ktorej sa postupne vyvinulo väčšie podujatie. To pozostávalo z prezentácie, koncertu štátneho komorného orchestra, výstavy ilustrácií slovenských a nórskejších ilustrátorov a videoprojekcie animovaných filmov. Na príprave spolupracovali inštitúcie, ktorých zriaďovateľom je MK – Literárne informačné centrum, BIBIANA a Štátny komorný orchester Žilina. Príprava trvala rok a pol a ako autorka jednej z preložených kníh som súhlasila s účasťou na prezentácii ešte niekedy na jeseň 2021. Do Osla bol vypravený plný vládny špeciál aj autobus.

Prečo Nesba pozná svet a Dána nie?

Slovenské knihy bežne v nórcine nevychádzajú a za tým, že tento rok vyšli hneď tri detské knihy súčasných autorov (*Strom* Alexandry Salmely, *Útek* Mareka Vadasa a moje *Hlbokomorské rozprávky*), je množstvo práce konkrétnych ľudí z Literárneho informačného centra, ich osobné kontakty a nasadenie.

Kým Nórsko prostredníctvom organizácie Norla, ktorá funguje od roku 1978 pod ministerstvom kultúry, predalo do zahraničia práva na viac ako 7000 titulov, na Slovensku vznikla podporná schéma Slovia až v roku 1994 a so štátnou podporou sprostredkovala práva 880 slovenských kníh.

Pevné základy exportu národnej kultúry (orientujem sa najmä v literárnom prostredí, no dovoľm si hovoriť o kultúre všeobecne), však nestoja na jednej inštitúcii. Ide o prepletený systém dlhodobých budovaných kontaktov, účasti na veľtrhoch, participácii

na medzinárodných festivaloch, finančnej podpory vydavateľov, štipendií pre prekladateľov, literárnych rezidencií, podpory literárnych agentúr a v neposlednom rade podpory študentov slovenského jazyka na zahraničných univerzitách (v čom mimoriadne vynikajú napríklad Maďarsko alebo Nemecko).

Nie sme literárna veľmoc. Nemôžeme sa odvolávať na žiadneho nobelistu, nemáme Kunderu ani Jo Nesba. To však neznamená, že nemáme autorov s potenciálom. Ak im však nebude kryť chrbát jasne nastavený a fungujúci systém podpory, nikdy neprerazia v zahraničí. Ak podceníme účasť na dôležitých veľtrhoch, slovenská literatúra bude pre svet neviditeľná. Ak nepodporíme budúcich prekladateľov, nebude mať slovenské knihy kto prekladať. Ak nebudeme mať jediného profesionálneho literárneho agenta (a naozaj ho nemáme), kto ponúkne knihy zahraničným vydavateľom? Ak aj vydavateľ objaví slovenského autora, no nedostane finančnú podporu na preklad, kam obráti svoju pozornosť? Napríklad do Nórska, kde mu Norla ochotne a bez náročnej administratívy poskytne podporu na preklad ktoréhokoľvek z nórskeho autorov, ktorých zastupuje hneď niekoľko agentúr.

Nórsko je čo do počtu obyvateľov rovnaké ako Slovensko, nórcina rovnako ako slovenčina patrí medzi malé jazyky, vyhovárať sa na odlišný knižný trh alebo jazykovú nevýhodu sa nedá.

Rozdiel je v tom, akú dôležitosť štát prisudzuje tomuto druhu exportu kultúr a nakoniec kultúre ako takej. Koľko prostriedkov je ochotný vložiť do budovania kultúrnych inštitúcií a či chápe, že je dôležité propagovať kultúru systematicky, dlhodobo, trpezlivo po malých krokoch a nie prostredníctvom dvoch-troch megalomanských akcií, ktorých efekt je diskutabilný – a v prípade Dňa slovenskej kultúry aj veľmi rozpačitý.

Rozpaky a trápnosť

Späť do Osla. Počas roka s upresňovaním programu prichádzali aj správy o zmenách. K najväčším došlo tesne pred podujatím, keď sa k delegácii pridala aj podpredsedníčka vlády a ministerka investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Veronika Remišová. Prečo? Nevedno.

Prezentácia prekladových detských kníh má zmysel, ak je otvorená pre všetkých, ľahko dostupná pre rodiny s deťmi, dobre a včas spropagovaná, s atraktívnym obsahom. Ak sa však podujatie neprispôsobí nórskej publiku a jeho potrebám, ale pracovným stretnutiam delegácie, ak sa počet rezervovaných miest v hľadisku pre členov delegácie zvýši natoľko, že sa z verejného podujatia stane podujatie na pozvánky, tak jeho jediným výsledkom je veľmi drahý spot v slovenských správach a sebareprezentácia delegácie.

Petra Mikulášová z LIC, Gunnar R. Totland z vydavateľstva Solum Bokvennen a ministerka Natália Milanová na prezentácii v knižnici Deichman Bjørvika. Foto: MZV SR

Toto všetko sa udialo, a tak sme Nórov zaujímajúcich sa o slovenskú kultúru alebo Slovákov žijúcich v Nórsku spočítali na prstoch dvoch rúk. Slovenská delegácia sa prihovárala predovšetkým členom slovenskej delegácie. My – autori, autorky, prekladateľky a vydavateľ prvých do nórciny preložených kníh sme na prezentáciu dostali desať minút. Nie každý zúčastnený, ale desať minút jedna knižka.

Rozpačitý dojem posilnil odchod ministerky Remišovej a veľvyslanca Romana Bužeka. Z prvého radu sa zdvihli už po polhodine. Z podujatia takéhoto druhu sa neodchádza, ani keď sedíte v poslednom rade, odchod ministerky a veľvyslanca je jednoducho neslušný.

Výstava reprodukováných ilustrácií bola inštalovaná v knižnici jeden deň na mieste, ktoré síce vyhovovalo požiadavkám ministerstva kultúry, aby pri otvorení mohlo byť aj občerstvenie pre delegáciu, ale nie bežnému návštevníkovi. Nová riaditeľka Bibiany Zuzana Liptáková, ktorá do Osla pricestovala výstavu otvoriť, sa k slovu ani nedostala. Našťastie výstavuvidia aspoň návštevníci najväčšej nórskej nemocnice Rikshospitalet a obrazy zostanú detskej klinike. Uf, ešteže tak.

Chválimesa zlyhaniami

Ministerka Remišová v Osle otvorila výstavu fotografií mapujúcu pamiatky, ktoré Slovensko obnovuje vďaka nórskeym fondom. Na stránke ministerstva sa dočítame že „fotografie vzácných kaštieľov, hradov, sakrálnych a ďalších pamiatok z rôznych častí Slovenska doplnia zábery z projektov súčasnej kultúry, ktoré taktiež čerpali granty“.

Natália Milanová a Veronika Remišová na výstave fotografií. Foto MZV SR

Výstavnou skriňou slovenskej kultúry sa tak stali fotografie pamiatok, o ktoré sme sa sami nedokázali postarať a zachraňujú ich granty z ďalekého severu. Teda niečo, za čo by sme sa mali hanbiť. Niečo, čo je vhodné prezentovať v hodnotiacej správe pre nórske

partnerov alebo informačnej brožúry určenej slovenskému publiku, aby si uvedomilo, že naše kultúrne pamiatky nezachraňuje naša, ale nórska vláda. Naozaj sa nemáme čím iným chváliť?

Do výstavnej skrine slovenskej hudby zas niekto kompetentný postavil Beethovena, Čajkovského, Griega a Dvořáka, spolu s českým dirigentom Leošom Svárovským. A to sa pri všetkej úcte k uvedeným pánom už nedá považovať ani za zlý vtip. Ani členovia Štátneho komorného orchestra Žilina, ani Eugen Suchoň spolu s talentovaným huslistom Teom Gertlerom nezachránili rozpačitý dojem z koncepcie takéhoto podujatia. Ani tu sa nemáme čím chváliť? Beethovena si nórske publikum vypočuje kedykoľvek, ale Stračinu, Čekovskú alebo Godára nie.

Otvorenie koncertu Štátneho komorného orchestra Žilina. Foto: MZV SR

Tisícpäťsto miest v hľadisku však bolo zaplnených a RTVS mohla odvysielať zábery z plnej sály. Lístky boli zdarma a tentoraz bez pozvánok. Samozrejme, nechýbala tak trochu utajená recepcia a ministerské príhovory venované nórskym fondom.

Strieľanie drahými nábojmi

Vo svete je zaužívaným zvykom, že divadelné, hudobné, literárne festivaly, umelecké domy a galérie, kultúrne centrá či knižnice pozývajú zahraničných umelcov a organizujú im koncerty, prezentácie, diskusie, výstavy, tlačovky, rezidenčné pobyty, prekladajú ich knihy, vydávajú ich hudbu, inscenujú ich diela, recenzujú ich výstavy.

Robia to radi a na vlastné náklady.

Najskôr však o nich musia vedieť, poznať ich, mať k dispozícii materiály, sieť kontaktov, dobre platených kultúrnych manažérov, podporné inštitúcie, ktoré fungujú na medzinárodnej úrovni a sú schopné byť dôstojným partnerom tým zahraničným. Ak nič také v krajine nefunguje, potom sú umelci odkázaní na spôsob, ktorý sme na Slovensku dovedli do dokonalosti – pomôž si sám, aj boh ti pomôže.

Pokiaľ ministerstvo kultúry nemá jasnú a dlhodobú koncepciu, ako chce slovenskú kultúru exportovať, tak budeme zas a znova mieriť na náhodne vybrané ciele a tých pár drahých nábojov, ktoré v rozpočte na kultúru ešte sú, sa vystriela – síce s veľkolepými efektmi a rachotom – ale naprázdno.

A úplne kľúčové je, aby na ministerstve kultúry a na ambasádach sedeli ľudia, ktorí majú úprimnú snahu byť slovenským umelcom podporou, robiť im službu a nie ich využívať na seba prezentáciu. Potrebujeme ľudí, ktorí oželejú varené kolienka na recepcii slovenskej ambasády a radšej pôjdu po rozumy do partnerských zahraničných inštitúcií.

Máte pripomienku alebo ste našli chybu? Prosíme, napíšte na pripomienky@dennikn.sk.